

Lappmes

Lappmes är en lite studerad art, men studier i Finland och Norge tyder på att den missgynnas starkt av skogsbruk. Utbredningen i såväl Finland, Norge och Sverige har krympt och hos oss är den nu vanligast i fjällnära områden där det finns större arealer av naturskog kvar. Stannfågel.

Ekologiska krav

Lappmesen föredrar äldre, lågproduktiva och relativt glesa gran- och tallskogar med rikt lövinslag. Lappmesen finns också med låga tätheter i ren fjällbjörkskog. Jämfört med talltitan finns lappmesen generellt i kargare skogsmiljöer, och ofta hittar man arten i höjdlägesskogar.

Skogarna ska helst ha en komplex struktur och riklig förekomst av klen död ved, men den kan förekomma i bestånd som är mer eller mindre påverkade av skogsbruk. Enligt finska studier är dock häckningsframgången sämre och tätheten avsevärt lägre i skogar påverkade av skogsbruk.

Reviren är ovanligt stora för en mes, minst 15 hektar i optimala miljöer men upp till 50–100 hektar i skogar som är starkt påverkade av skogsbruk. De stora reviren medför gles förekomst även i optimala miljöer, samtidigt som det innebär att lappmesen kan vara känslig för fragmentering av äldre skogar.

De gamla lappmesarna är mycket stationära på häckningsplatsen och uthärdar likt flera andra mesar vintern genom att ha hamstrade förråd. Den kan under vintern besöka fågelbord.

Häckningen sker i håligheter i stående träd eller högstubbar, antingen hackspettshål (ofta av tretåig hackspett) eller hål som den hackar ut själv i murken ved. Den utnyttjar gärna holkar.

Utbredning och regionala skillnader

Lappmes är en nordlig barrskogsart som finns sparsamt i Lappland, norra Norrbotten, norra Jämtland samt med en isolerad population i gränstrakterna mellan Dalarna och Härjedalen. Tätheterna är högst i fjällnära områden och arten har mycket svaga populationer i den södra delen av Norrbottens län, i större delen av Västerbottens län samt i den isolerade södra populationen i Dalarna och Härjedalen.

Indikator på skyddsvärd skog

Utifrån dagens kunskap har förekomst av lappmes inget signalvärde för skyddsvärda skogsmiljöer. Förekomst av lappmes indikerar dock som regel att det i ett landskapsparti finns en relativt stor andel naturskog.

Faktorer som missgynnar eller hotar arten

Lappmesen missgynnas när skogen blir alltför fragmenterad, och understiger arealen sammanhängande lämplig miljö 15 hektar så överges reviret. Brist på naturliga hål och hackspetthål samt brist på döda murkna löv- och barrträd där lappmesen själv kan mejsla ut bohål är starkt negativ.

Behov av hänsyn – allmänt

I normalfallet är god miljöhänsyn tillräckligt.

Artens stora revir gör att man bör uppmärksamma utvecklingen på landskapsnivå. Hänsynen bör utformas så att kritiska tröskelnivåer inte underskrids.

Miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder

- Lämna hänsynsytor med trädgrupper vid avverkning, särskilt äldre barrträd och björk.
- Spara försvagade eller döende träd enstaka eller i grupper vid gallring och avverkning.
- Lämna funktionella kantzoner av gran och lövträd mot bäckar, sumpskogar, sjöar och myrar.
- Undvik underröjning inför gallring och avverkning.
- Skapa klena högstubbar, särskilt i kanterna av hyggen.

Tips på ytterligare åtgärder som gynnar arten

- Kalavverkning av större delar av reviret innebär att det överges. I vissa fall kan trakthyggesbruk inte tillåtas. Områdesskydd eller frivillig avsättning kan då vara ett alternativ.
- Hyggesfritt skogsbruk är positivt, särskilt om klen död lövved och inslag av björk sparas.
- Gör naturvårdsavsättningar i äldre bestånd, gärna bestånd med mycket lövinslag i höjdlägen och i synnerhet i fjällnära skogar.
- Skapa stående klen död ved av björk, gran eller tall.
- Lappmesen utnyttjar holkar, särskilt i områden med brist på naturliga boplatser.

Områdesskydd och frivilliga avsättningar

Häckande lappmes är i normalfallet inte i behov av områdesskydd eller frivilliga avsättningar.

Skogsvårdslagstiftningen

- Ta inte bort äldre vindfällen, högstubbar och torrakor, äldre träd vid ägogränser och myrstackar, äldre lövträd (särskilt asp) i barrskog m.m., spara hålträd och andra biologiskt värdefulla träd (SKVFS 7:8).
- Avverkning eller skogsvårdsåtgärder får inte ske på skogliga impediment >0,1 hektar (SVL 13a§).
- Undvik skogsbruksåtgärder som kan skada hänsynskrävande miljöer, som t.ex. örtrika områden längs bäckar eller andra vattendrag, kärr och småvatten, områden vid källor eller källpåverkad mark, strand- och sumpskogar med naturskogskaraktär, äldre skog på uddar och öar, raviner, klyftor och blockmarker samt berg- och rasbranter, äldre hållmarksskog, äldre sandtallskogar, naturskogsrester, äldre trädbestånd med mycket hänglavar eller död ved (SKSFS 7:17).
- Lämna funktionella skyddszoner med träd och buskar mot hänsynskrävande miljöer, som bäckar, raviner, myrar och sumpskogar m.m. (SKSFS 7:21).
- Anpassa hyggena efter terrängen, sträva efter att göra mindre hyggen (SKSFS 7:10).

Lästips

Artfakta för lappmes. ArtDatabankens webbplats,
<http://artfakta.artdatabanken.se/taxon/103022>

Populationsstorlek: 32 000 par

Populationsutveckling:

1980–2012: minskning 50 %

2001–2012: minskning 71 %

Rödlistestatus 2015: Sårbar (VU)

Fågeldirektivets Bilaga 1: Nej